

শ্বিলাবৰ উদগনিতে ১৭২০ খ্ৰীষ্টাব্দৰ আগেয়ে হাতত লোৱা ফাউণ্টে নাটকৰ বিবাট আঁচনিত গ্যটেই আকৌ মনোনিবেশ কৰে। অসম্পূৰ্ণ নাটকখনত গ্যটেই অপূৰ্ব কবিতাবে সিক্ত হৈ থকা দৃশ্য কিছুমান সংযোগ কৰে আৰু তাৰ এটি দ্বিতীয় ভাগো আবস্ত কৰে। দ্বিতীয় ভাগৰ পৰিকল্পনাত পুৰণি গ্ৰীক-সাহিত্যৰ আৰ্হি ফলবান হয়। গ্ৰীক আৰ্হিৰ নতুন দৃষ্টিভঙ্গী আৰু সংযম এই সময়ত বাহিনেকে জুখছ, হেবমান উণ্ট, ডবটেআ আদি কাব্যতো লক্ষ্য কৰিব পাৰি। ১৭২৬ খ্ৰীষ্টাব্দত ছয়োজন কবিয়ে কিছুমান ব্যঙ্গ-কবিতা প্ৰকাশ কৰে। সেই সময়ৰ সাধনাৰ অভাৱ থকা বিলাসী বচনাকাবসকলক লক্ষ্য কৰি এই ব্যঙ্গ নিষ্ক্ৰেপ কৰা হৈছিল। শ্বিলাবৰ প্ৰভাৱতে গ্যটেই পুৰণি জনগীতৰ আৰ্হিত মালিতা বচিবলৈ আগ ৰাঢ়ে। গ্যটেৰ হুঁটিমান বেলাডত চহা কবিতাৰ সহজ লয় আৰু অন্তৰ্দৰ্শিতা ফুটি ওলাইছিল।

হুই কবিৰ এই বন্ধুতাৰ সামবনি ওচৰ চাপিল আৰু শেহৰ কেইবছৰ বয়োজ্যেষ্ঠজনতকৈ সকলজনৰ প্ৰতিভাৰ বিকাশৰ কাৰণেহে বেছি উল্লেখযোগ্য। এই সময়ত গ্যটে ভাইমাবৰ নাট্যমঞ্চৰ পৰিচালক আৰু এই নাট্যমঞ্চতে শ্বিলাবৰ মাৰিয়া ষ্টুৱাৰ্ট আদি বিখ্যাত নাটককেইখন অভিনীত হয়। ১৭২৯ খ্ৰীষ্টাব্দত শ্বিলাবে ভাইমাবত বসতি আবস্ত কৰে আৰু তাতে ১৮০৫ চনত সামাগ্ৰ অশুখৰ পাচত তেওঁ স্বৰ্গী হয়।

শ্বিলাবৰ বিয়োগে গ্যটেক নিষ্ঠুৰতা কৰে বুলিব পাৰি, কিয়নো যোৱা দহ বছৰত আন কোনোৱে তেওঁৰ অন্তৰৰ ইমান ওচৰত ঠাই পোৱা নাছিল। তেওঁৰ আগ বয়সৰ গুৰু হেৰ্ডাবো ইতিমধ্যে আঁতৰি গৈছে। বছৰবোৰ বাগবাব লগে লগে নতুন ভাবধাৰা আৰু ন ন লিখক ওলাল। এইবিলাকৰ মাজত গ্যটেই অন্তৰৰ সংযোগ বোধ নকৰিলে। অৱশ্যে প্লেগেলৰ দৰে হুই-এজনে ভিলহেল্ম্, মাইষ্টাৰৰ বচনাকাৰ বুলি তেওঁক শ্ৰদ্ধা নজনোৱা নহয়, তথাপি ঊনবিংশ শতকৰ

ন পৰিবেশত তেওঁ প্ৰেৰণাৰ অভাৱ বোধ কৰিলে। সত্য, সৎ, সৌন্দৰ্য্য আদি আদৰ্শৰ আৰ্হি ডাঙি দেখুওৱা নাট্যকাৰ শ্বিলাবৰ মৃত্যুৰ লগে লগে যুগ এটিৰ পৰিসমাপ্তি ঘটিল। শ্বিলাবৰ মৃত্যুত গ্যটেই বেজাৰ কৰিছিল এইদৰে, “বন্ধু এজন হেৰুৱালোঁ আৰু তাৰ লগতে মোৰ স্থিতিবো (জীৱনবো) আধা।”

(৫)

তাৰ পিচত আহিল বাৰ্জনৈতিক বিপৰ্য্যয়। ১৯০৬ খ্ৰীষ্টাব্দৰ চেপ্তেম্বৰত নেপোলিয়নৰ হাতত ফ্ৰছিয়া পৰাজিত হয়, আৰু ইয়াৰ ফলত ফ্ৰছিয়াৰ সমৰ্থনকাৰী চাক্সে-ভাইমাৰৰ অকণি বাষ্ট্ৰ ফবাচী সৈন্যৰ হাতৰ মুঠিত সোমায়। ইউৰোপব্যাপি খ্যাতিমান হোৱা ভেৰ্টাৰৰ বচনাকাৰ গ্যটেক যাতে অশ্ৰদ্ধা দেখুওৱা নহয় তাৰ বাবে নেপোলিয়নে চিপাহীবিলাকক বিশেষ নিৰ্দেশ দিয়ে। কিন্তু উৎপতীয়া চিপাহী তেওঁৰ ঘৰ সোমায় আৰু ক্ৰিষ্টিয়ানৰ সাহব কাৰণেহে তেওঁ কথমপি মৰণৰ হাত সাৰে। এই ঘটনাৰ আঠদিন পিচতে তেওঁ এই বিশ্বাসী বন্ধিতাগবাকীক বিধিমতে বিয়া কবায়। স্বদেশৰ পৰাজয়ে গ্যটেক বিচলিত নকৰিলে। তেওঁৰ আদৰ্শ স্বদেশৰ স্বাধীনতা নাছিল, আছিল সত্য মানবজাতি। দ্বিতীয়তে, ফবাচী সংস্কৃতি তেওঁ আওকান কৰিলেও ৰাছো, ভলটেয়েব আদি চিন্তাবীৰব শিক্ষা তেওঁ আওকান কেনেকৈ কৰে। সেইকাৰণে ফ্ৰাঞ্চৰ শাসন তেওঁ বিভীষিকাময় নাপালে। ছবছবৰ পাচত তেওঁ নেপোলিয়নক এবফুৰ্ত্তত লগ পায়। নেপোলিয়নৰ প্ৰতিভাত যি এটি বিশালতা আছিল সি তেওঁৰ শ্ৰদ্ধা আকৰ্ষণ কৰে, আৰু নেপোলিয়নেও তেওঁক লগ পাই—“এইজনহে মানুহ।” এই বুলি অৰ্ঘ্য জ্ঞাপন কৰে।

ভাইমাৰত দিন আকৌ আগৰ দৰে চলিবলৈ ধৰিলে।

১৮০৮ চনত 'কাউণ্ট'ৰ প্ৰথম ভাগ প্ৰকাশ হ'ল। চৌপাশে প্ৰশংসাব
জাউবি উঠিল। কেইবাগবাকীও শিক্ষিতা ভিবোতা তেওঁৰ প্ৰতিভাব
সম্বোধনত কাষ চাপিল। এই ভাটী বয়সতো তেওঁৰ অন্তৰ উদ্বাউল
হ'ল আৰু মিল্লা হেবট্ছলিব নামে মহিলা এগবাকীৰ প্ৰেৰণাতে
তেওঁ কিছুমান বিতোপন চনেট বচনা কবিব পাৰিলে। এই
সময়তে আটাইতকৈ পৰিপক্ক উপস্থাস বাছনিৰ সম্বন্ধ (ডি জাল্ফেব-
ভানট্ছখাষ্টেম্) ওলায়। ১৮১০ খ্ৰীষ্টাব্দত প্ৰকাশ পায় ডিসট্ৰে
উণ্ট ভাবহাইট বা কাব্য আৰু সভ্য নামৰ বিখ্যাত আত্মজীৱনৰ
প্ৰথম খণ্ড। বছৰবোৰ বাগবাব লগে লগে তেওঁৰ গছৰ ঠাঁচ অল্পপম
হৈ পৰিছিল, আৰু কবিতাও সতেজ প্ৰেৰণা পালে আগব দৰেই
সবসবীয়া হৈ ওলাইছিল।

গ্যটেৰ কামবিলাক প্ৰায় সম্পূৰ্ণ হ'ল, মাথোন ছুটি কাম হাতত
থাকিল। কাউণ্ট আৰু ভিলহেল্ম মাইষ্টাৰৰ দ্বিতীয় খণ্ড সম্পূৰ্ণ
কৰা কামত তেওঁ এতিয়া মন পুতি লাগিল। বাতিপুৱাৰ সবহ
সময় তেওঁ বচনাত কটালে, বাকী সময় বন্ধু-বান্ধৱৰ লগত
আলোচনা কৰি নাইবা নতুন নতুন জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ তথ্যবিলাকৰ
সম্বন্ধ লৈ কটাবলৈ ধৰিলে। কেইজনমান তৰুণ শিশুই তেওঁক
পুথি-পাঁজি যতনাই দি সহায় কৰিলে। এই কেইজনৰ ভিতৰত
আটাইতকৈ উল্লেখযোগ্য হ'ল জে-পি একাবমান। বন্ধুৱেলে যিদৰে
ডঃ জনছনৰ উক্তিবিলাক টোকনি কৰি ৰাখিছিল সেইদৰে এওঁ
গ্যটেৰ কথাবিলাক লিপিবদ্ধ কৰি ৰাখিলে। একাবমানৰ বচনাত
গ্যটেৰ অল্প সহজ আৰু বোধগম্যভাবে দেখিবলৈ পোৱা যায়।

গ্যটেও এতিয়া এটি অনুষ্ঠান হৈ পৰিল—দেশবিদেশৰ পৰা লোক
আহি তেওঁক দেখা কৰিলেহি। আটাইয়ে তেওঁৰ ব্যৱহাৰ আৰু দৃষ্টি-
ভঙ্গীত এটি সাৰ্বজনীনতা পালে; জাৰ্মানিৰ সুকীয়া সমস্তাই তেওঁক
আকৰ্ষণ নকৰিলে—যেনেকৈ কৰিলে সভ্যতা আৰু জগতৰ সমস্তাই।
ছই-একে এনেকৈও মন্তব্য কৰিলে বোলে এওঁ নিজৰ দেশৰ ভালটো

নেদেখে, লোকৰ দেশবটোহে দেখে। ইংলণ্ডৰ কাৰ্ল হিলে ভিল্‌হেল্ম মাইষ্টাৰৰ অনুবাদ কৰিলে আৰু গ্যটেক অভিনন্দন জনালে। আন-হাতে বাইবনৰ মৃত্যুৰ পিচত ইংলণ্ডৰ ব্লট্‌ আৰু ইটালিৰ মান্‌জনিকে গ্যটেই ইউৰোপৰ আটাইতকৈ ব্যক্তিত্বশালী লিখক বুলি অনুভৱ কৰিলে। কবিৰ বিয়াশীৰহুৰীয়া জন্মদিন (২৮ আগষ্ট, ১৮৩১) পাব হ'ল। শীতকাল একো অসুখ-বিসুখ নোহোৱাকৈ গ'ল। পিচৰ বছৰ ৭ মাৰ্চত তেওঁ শেহ কবিতা বচিলে, ১৭ মাৰ্চত শেহ চিঠি লিখিলে। ২১ তাৰিখে আগবেলা চকীত বহি থাকোঁতে নীৰৱে তেওঁৰ প্ৰাণপথী উৰি গ'ল। ছুদিনমান পিচত বজাঘৰ আৰু প্ৰজাঘৰৰ সন্মানেৰে সজাই তেওঁৰ শবীৰ ইন্দ্ৰ নদীৰ পাৰলৈ লৈ গৈ কাৰ্ল আউগুষ্ট আৰু খিলাৰৰ কাষতে সমাধিস্থ কৰা হয়।

(৬)

এতিয়া গ্যটেৰ বচনাৱলীৰ অলপ আভাস দিবলৈ চেষ্টা কৰা যাওক। তেওঁৰ প্ৰতিভাৰ পবিসৰ ইমান বহল যে আটাইবিলাকৰ কথা আলোচনা কৰা সম্ভৱ নহয়। গ্যটেক ইউৰোপীয় খ্যাতি দিয়ে ডি লাইডেম্ ডেচ্ য়ুৎসেন ভেবটাবছ বা ডক্ষণ ভেৰ্টাৰৰ বেমনা নামৰ ভাৰবিলাসী উপন্যাসে। কিতাপখন প্ৰকাশ হয় ১৭৭৪ চনত; ১৭৮৭ চনত তাৰ দ্বিতীয় সংস্কৰণ এটি ওলায়। এই উপন্যাসখনে জাৰ্মান সাহিত্যকো ইউৰোপীয় সন্মান দিয়ে, কিয়নো ইয়াৰ আগৰ জাৰ্মান সাহিত্যৰ বিশেষ ক্ৰী নাছিল। এই কিতাপখনৰ প্ৰেৰণাত আছে লট্ বুক নামে কবিয়ে আগ বয়সত লগ পোৱা গাভৰু এগবাকী আৰু সেই সময়তে আপোনঘাতী হোৱা ডেকা এজন। কল্পনাপ্ৰৱণ লিখকে এইখিনি সমলৰে যোগ-ৰিয়োগ কৰি কাহিনীটো গাঁথি উলিয়ায়। ভেৰ্টাৰ কোমলচিত্তীয়া আৱেগপ্ৰৱণ ডেকা

আনহাতে তেওঁৰ চিন্তা কৰা অভ্যাসো আছে। প্ৰকৃতি, ব্যক্তি আৰু সমাজৰ সম্বন্ধ, নিজৰ দুৰ্বলতা-সবলতা—এইবিলাকসম্পৰ্কে তেওঁৰ স্পষ্ট ধাৰণা; কিন্তু কোমলচিহ্নীয়া কাৰণেই তেওঁৰ অসম্ভব বাহিবৰ জগতৰ প্ৰতিক্ৰিয়া গভীৰ। দুৰ্ভাগ্যক্ৰমে স্থাল'ট নামে লোকৰ বাগদত্তা ছোৱালী এজনীয়ে তেওঁৰ অসম্ভবত বেখাপাত কৰে। স্থাল'টক নিজৰ কবি লোৱা অসম্ভৱ বুলি জানিও তেওঁ নিজক চম্ভালি লব নোৱাৰিলে। তেওঁৰ মনৰ ওপৰত নিবাশাৰ তৰপ এটা পৰি আছিলেই, এই ঘটনাই সেই তৰপ আৰু ডাঠ কৰিলে। বন্ধু এজনলৈ লিখা অসম্ভব-পৰশা চিঠি কেতবোৰৰ জৰিয়তে তেওঁ নিজৰ চিন্তাবোৰ বিশ্লেষণ কৰি দেখুৱায় আৰু পিচত বেদনাৰ ভাব সহিব নোৱাৰি আত্মহত্যা কৰে।

কাহিনীটো নিচেই সাধাৰণ, অসাধাৰণ হৈছে চিঠিবোৰ লিখাৰ ভঙ্গী। নৈবাশ্বৰ আবেগেৰে তিতি থকা চিঠিবোৰ যি-কোনো তৰুণ পাঠককে আকৰ্ষণ কৰিব। এই উপন্যাসখন যেতিয়া ওলাল তেতিয়া ভেৰ্টাৰৰ হা-ছমুনিয়াহে গোটেই ইউবোপত পাঠকমণ্ডলাৰ মনৰ ওপৰত সেমেকা বতাহ এছাটি বোৱাই পঠিয়ালে। নিবাশা-বাদী আৰু কৰ্মত আস্থাৰহীন ডেকা-ডেকেবীয়েও জীয়াই থকা অনর্থক বোধ কৰি ভেৰ্টাৰৰ পন্থা অনুসৰণ কৰিবলৈ উচপিত লগালে। বহুতো তৰুণ-তৰুণী বোলে আপোনঘাতী হবলৈ ধৰিলে। লাইপ্ট-ছিক আৰু কোপেনহেগেনত আইনৰ সহায়ত কিতাপখনৰ প্ৰচাৰ বন্ধ কৰা হ'ল। ১৭৮৪ খ্ৰীষ্টাব্দত ইংলণ্ডত ছোৱালী এজনী মৰি থকা দেখা গ'ল। তাইৰ গাকৰ ভলত এই কিতাপখনেই। ছোৱালী-জনীৰ আওমৰণৰ দোহাই দি কিছুমান মানুহ কিতাপখনৰ বিক্ৰী বন্ধ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। আনহাতে নেপোলিয়নে এইখন হাতৰ পৰাই নেবা হ'ল। কিতাপখনত গঢ়েৰ আগবয়সৰ অভিজ্ঞতা কেতবোৰ সোমালেও ভেৰ্টাৰ তেওঁৰ আদৰ্শ নাছিল। ডেকা ভেৰ্টাৰৰ বেদনা বচনাৰীতিৰ ফালৰ পৰা কাব্যধৰ্মী।

এই প্ৰসঙ্গতে গ্যাটেৰ আন দুখন উপন্যাসবো উল্লেখ কৰিব পাৰি। ভিলহেল্ম মাইষ্টাৰ সম্পূৰ্ণ কবি উলিয়াওঁতে কমেও ডেৰ কুবি বছৰ লাগে। উপন্যাসৰ নায়কত গ্যাটেৰ নিজৰ প্ৰকৃতি আৰু আশা-আকাঙ্ক্ষাৰ চাপ পৰা যেন লাগিলেও একে সময়ত সম্পূৰ্ণ নকৰা কাৰণে কিতাপখনত কেতিয়াবা সংগতিৰ অভাব আৰু কেতিয়াবা বিভিন্ন ধৰণৰ ভাব লক্ষিত হয়। কিতাপখনত অষ্টাদশ শতিকাৰ বঙ্গমঞ্চ আৰু অভিনেতা-অভিনেত্ৰীবিলাকৰ নীতিহীন মুকলিমূৰীয়া জীৱনৰ ছবি পায়। থিয়েটাৰ কোম্পানী এটাৰ 'নায়ক' ভিলহেল্মৰ চৰিত্ৰ নায়কজনোচিত নহয়, কিন্তু এওঁক কেন্দ্ৰ কৰি চলা অভিনেতা-অভিনেত্ৰীবিলাকৰ ধৰণ-কৰণ সজীৱভাবে বৰ্ণোৱা হৈছে। উপন্যাসখনৰ ষষ্ঠ আৰু সপ্তম খণ্ডত ভিলহেল্মে ক্ৰমে বঙ্গমঞ্চৰ পাতল জীৱনৰ পৰা আঁতৰি আহি আত্মাৰ সৌন্দৰ্য্যৰ সন্ধানত সমাজৰ ওপৰত পৰা এটাৰ কাষ চাপে। শেহত তেওঁ মানবৰ আশা, বিশ্বাস আৰু দাৰ্শনিক্যৰ প্ৰতীক শান্ত নাটালিৰ সাহচৰ্য্যত মানসিক দ্বন্দ্ববিলাকৰ পৰা বিৰতি লাভ কৰে। উদ্দেশ্যবিহীন জীৱনত যে সাৰ্থকতা নাই, কৰ্মময় জীৱনেহে সমাজৰ হিত সাধিব পাৰে এনে চিন্তা কিতাপখনৰ শেহৰফালে ফুটি ওলাইছে। গীতি-কবিতাৰ উত্তম চানেকিও কিতাপখনত অলপ পায়—মিগ্‌ননৰ অস্তৰ ভেদি ওলোৱা গীতত। ঊনবিংশ শতিকাৰ সমালোচক ফ্ৰিড্‌বিস প্লেগেলে কিতাপখনৰ অত্যধিক প্ৰশংসা কৰিছিল। গ্যাটেই নিজেও কিতাপখন তেওঁৰ বচনাবিলাকৰ ভিতৰতে শ্ৰেষ্ঠ এনে ভাব পোষণ কৰিছিল।

ডি ভাল্‌ফ্‌ব্ৰহ্মান্ডট্ৰাফ্‌টেন বা বাছনিৰ সম্বন্ধৰ মূলত আছে যৌন-সম্বন্ধ কেন্দ্ৰ কৰি বচা এটা কাহিনী। এইখনৰ বচনা কিছু পৰিপক্ক আৰু তাত যি সূক্ষ্ম চৰিত্ৰ-অঙ্কনৰ চানেকি পায় সি পিচৰ কালৰ উপন্যাসলৈ আঙুলিয়ায়। এডুৱাৰ্ড নামে চহকী ডাঙৰীয়া এজনৰ ভাটী বয়সত আগবয়সত ভাল পাই থকা মহিলা এগৰাকীক বিয়া কৰায়। পুৰণি প্ৰেমৰ আঙঠা জ্বলি আছিল যদিও এতিয়

মুমাই থাকিল, কিয়নো দুয়োৰে প্ৰকৃতিৰ মিল দেখা নগল। এডুৱাৰ্ড সম্ভোগপ্ৰিয়, মহিমতীয়া আৰু অস্থিৰ; খাল'ট বুদ্ধিমতী, স্থিৰপ্ৰকৃতি আৰু উদাবচিভীয়া। ঘৰুৱা-জীৱনত সোৱাদ নাপাই দুয়ো বাহিৰৰ বন্ধুতাত মনৰ শান্তি বিচাৰিলে। এডুৱাৰ্ডে তেওঁৰ পুৰণি বন্ধু এক কেপ্টেইনক আমন্ত্ৰণ কৰিলে আৰু ঘৈণীয়েকৰ ভোলনীয়া ছোৱালী অট্টলিক নিজৰ ঘৰলৈ অনালে। প্ৰথমতে দুয়োজন মতা মানুহ মাইকীমানুহৰ পৰা আঁতৰি গ'ল। পিচত দেখা গ'ল সবল অট্টলিয়ে অস্তৰৰ অৰ্ঘ্য আগ বঢ়াইছে এডুৱাৰ্ডক। সম্ভোগপ্ৰিয় এডুৱাৰ্ডে এই কথাত ভালেই পালে আৰু ঘৈণীয়েকৰ পৰা বিবাহ-বিচ্ছেদ কামনা কৰা হ'ল। এই হুই 'শিশু'ৰ আকৰ্ষণৰ বিপৰীতে দেখিবলৈ পোৱা গ'ল আৰু এটি আকৰ্ষণ—খাল'ট আৰু তেওঁৰ দৰেই মেধাৱী, সংযত আৰু উদাবমনৰ কেপ্টেইনজনৰ মাজত। সক ডাঙৰ বিবিধ ঘটনাৰে এই সমান্তৰাল কাহিনী বৰ্ণোৱা হৈছে আৰু চৰিত্ৰবিলাকৰ মানসিক ক্ৰিয়া বিশ্লেষণ কৰি দেখুওৱা হৈছে। ঘটনাৰ পৰিণতি ক্ৰমে ভয়াবহ হৈ উঠে। খাল'টৰ গৰ্ভত এডুৱাৰ্ডৰ যি সম্ভান উপজিল তাৰ শৰীৰত অট্টলি আৰু কেপ্টেইন-জনৰ সঁচ দেখা গ'ল। সংসাৰ ভাগিল। কেপ্টেইন আৰু খাল'ট মনৰ জোৰত পৰস্পৰৰ পৰা আঁতৰি গ'ল। এডুৱাৰ্ডে গৃহ ত্যাগ কৰি বণক্ষেত্ৰলৈ যায়। তাৰ পৰা নিৰাপদে ওলাই আহি ভাবে অট্টলিক পাৰৰ কাৰণেই দৈবই তেওঁক যুদ্ধক্ষেত্ৰত একো আঘাত নিদিলে। ইফালে অট্টলিৰ প্ৰকৃতিত পৰিবৰ্ত্তন লক্ষ্য কৰা যায়। এওঁৰ মাৰ্জিত প্ৰকৃতিত খাল'টৰ দৰে এটি দৃঢ়তা আৰু পৰিপক্বতা সোমায়। পিচত এডুৱাৰ্ডৰ পৰা লাভ কৰা সম্ভানটি পানীত বুৰি মৰা হুইটনাই তেওঁক নিজৰ হৃৎস্বৰ প্ৰতি সজাগ কৰে। অনুশোচনাত তেওঁ এডুৱাৰ্ডক পৰিত্যাগ কৰে আৰু বিবাহ-বন্ধন ছিঙিবলৈ আগ বঢ়া খাল'টক তেওঁ সেই পন্থাৰ পৰা বিবৃত কৰে। কিন্তু এই ত্যাগে কোমলচিতীয়া ছোৱালীজনীক যথেষ্ট গীড়া দিয়ে আৰু তেওঁ জ্বহি যায়। অট্টলিৰ

মৃত্যুৰ লগে লগে ত্যাগ কৰা অভ্যাস নথকা এডুৱাৰ্ডেও তেওঁৰ মৃত্যু অনুসৰণ কৰে।

শ্বাল্টৰ গহীন চৰিত্ৰত গ্যটেৰ বান্ধৱী আৰু প্ৰেৰণা শ্বাল্ট ফন ষ্টাইনৰ ছবি লক্ষ্য কৰিব পাৰি। সেইদৰে তেওঁৰ ভাটী বয়সৰ শিষ্যা আৰু প্ৰেৰণা মিনা হেবট্‌ছলিবৰ সাঁচ অট্টিলিত দেখা যায়। উপন্যাস-খনৰ বিশেষত্ব হৈছে বিভিন্ন নাৰী আৰু পুৰুষৰ মাজত প্ৰকৃতি অনুসৰি যি আকৰ্ষণ-বিকৰ্ষণ হয় তাৰ এক অভিনব পৰ্য্যবেক্ষণ আৰু বিশ্লেষণ।

(৭)

গ্যটেৰ প্ৰতিভাৰ এটি লুটি প্ৰকাশ পায় তেওঁৰ নাটকত। ১৭৯১ চনৰ পৰা ২২ বছৰ কাল ভাইমাৰৰ বঙ্গমঞ্চৰ পৰিচালক আছিল যদিও তেওঁৰ বিশাল প্ৰতিভাৰ তুলনাত নাটকৰ লগত তেওঁৰ সম্বন্ধ একহিচাবে অলপীয়া। তেওঁ বুৰঞ্জীমূলক বিষয় লৈ ছখনমান নাট বচি পিচলৈ গ্ৰীক আৰ্হিলৈ গৈছিল যদিও, শেহত তেওঁ এনে এখন নাটক ধৈ গ'ল যি তাৰ কাব্যিক আৰু দাৰ্শানিক গৌৰৱত বঙ্গমঞ্চৰ বাবে অযোগ্য বুলি পৰিগণিত হ'ল। তেওঁৰ প্ৰথম নাটক গ্যট্‌ছ ফন বেৰলিসিঙ্গেন ষোড়শ শতিকাৰ ডকাইত-প্ৰকৃতিৰ ডাঙবীয়া এজনৰ কাহিনী লৈ বচিত। এইখনত খেক্‌ছপিয়াবৰ আৰ্হিৰ প্ৰভাৱ পৰিছে। আন এখন নাটক এগমণ্ট স্পেইনৰ শাসন ওফবাবলৈ নেদাবলেণ্ডে কৰা বিদ্ৰোহৰ কাহিনী লৈ বচিত। খেক্‌ছপিয়াবৰ যুগৰ পিচত আধুনিক যুগত গ্যটেই প্ৰথম উল্লেখযোগ্য বুৰঞ্জীমূলক নাট বচনা কৰে। গ্যট্‌ছৰ চৰিত্ৰত নাট্যকাৰে জাৰ্মান জাতিৰ দৃঢ়তা আৰু স্বাধীনতাশ্ৰিয়তাৰ ৰূপ দিছে। জাৰ্মান সমাজৰ বিভিন্ন তৰপৰ অনেক চৰিত্ৰও নাটকখনৰ এটি বিশেষত্ব। গ্ৰীক নাট্যকাৰ ইউৰিপি-

ডিক্ৰ 'ইফিজেনিয়া'ৰ কাহিনী লৈ গ্ৰীক আৰ্হিত ৰচা ইফিজিনি আউক টাউবিছৰ কাব্যিক সৌন্দৰ্য্য অনুপম। অৱশ্যে গ্যাটেব নাটকত মূল কাহিনীৰ কিছু পৰিবৰ্ত্তন লক্ষ্য কৰা যায়।

গ্যাটেব কীৰ্ত্তিস্তম্ব ফাউণ্টেব প্ৰথম ভাগ হুপা হয় ১৮০৮ খ্ৰীষ্টাব্দত; দ্বিতীয় ভাগ ওলায় তেওঁৰ মৃত্যুৰ পিচত। পণ্ডিত ফাউণ্টেব কাহিনী পুৰণি। নিজৰ মুক্তিৰ বিনিময়ে অফুৰন্ত জ্ঞান আৰু শক্তি কামনা কৰা ছবাকাজ্জী পণ্ডিত এজন ষোড়শ শতিকাৰ আগভাগত থকা বুলি প্ৰবাদ আছিল। এই প্ৰবাদৰ মূলত অৱশ্যে আছিল এক ধৰ্ত্ত জ্যোতিষীৰ সত্য কাহিনী; ১৫৮৭ খ্ৰীষ্টাব্দত এওঁৰ বিষয়ে এক কিতাপ ওলায় আৰু কিতাপখন ফ্ৰাঞ্চ, ইংলণ্ড আদি দেশতো প্ৰচাৰিত হয়। সি যি নহওক, এই ছবাকাজ্জী পণ্ডিতৰ সাধুৱে ইংৰাজ নাট্যকাৰ মাৰ্লে'কো প্ৰেৰণা জগাইছিল (১৫৮৯) আৰু গ্যাটেব সময়ৰ জাৰ্মানিত মাৰ্লে'ৰ নাটকখনৰ অনুকৰণ অপ্ৰচলিত নাছিল। এই জনপ্ৰিয় কাহিনীকে আলম কবি গ্যাটেই নাটকীয় সাজত অপূৰ্ব কাব্য এখন গঢ়ি উলিয়ালে। তিনিজন দেৱদূতে স্বৰ্গত ভগবানৰ গুণ গাই আছে, এনেতে মেফিষ্টোফিলিচে (চয়তানে) আহি মন্তব্য কৰিলে বোলে— পৃথিবীত অশ্ৰায় আৰু পাশবিকতা বাঢ়িছে। ভগবানে কলে—মানুহৰ দুৰ্বলতা আছে হয়, পিচে পণ্ডিত ফাউণ্টেক সংপথৰ পৰা বিচলিত কৰিব নোৱাৰি। মেফিষ্টোফিলিছে বাজী ৰাখিলে তেওঁ ফাউণ্টেক আওপথলৈ নিহে এৰিব। ভগবানে জানে যেতিয়ালৈকে মেফিষ্টোফিলিছে ফাউণ্টেৰ আত্মাত হাত নিদিয়ে তেতিয়ালৈকে তেওঁৰ শঙ্কা নাই। ইজনে শুনিলে যে পণ্ডিতক লাগে অপৰিমিত জ্ঞান, অফুৰন্ত শক্তি, এনেস্থলত তেওঁক প্ৰলোভন দেখুওৱা উজু।

ফাউণ্টে ইমান পুথি-পাঁজি পঢ়িও বিশ্ব-ব্ৰহ্মাণ্ডত নিজৰ শক্তি-হীনতা আৰু নিঃস্ব অৱস্থা দেখি অধীৰ হৈ উঠিছে। ফুৰিবলৈ গৈ তেওঁ তেওঁৰ লগুৱা ভাগনাবক কয় যে তেওঁৰ আত্মা ছটি—এটিয়ে ঐহিক বস্তুকে খামুচি থাকে, আনটিয়ে অতাপ্ৰিয় অভিজ্ঞতাৰ উদ্দেশ্যে

হাত মেলি নিজৰ তেজ-মঙ্গল শবীৰৰ হেঁচাত ছটফটাই আছে। তেওঁক লাগে জীয়াই থকাৰ অৰ্থ, লাগে নতুন জীৱন। এনে সময়তে কুকুৰ এটাৰ ৰূপ লৈ মেফিষ্টোফিলিছে তেওঁৰ অনুসৰণ কৰে ঘৰলৈ উভতি ফাউষ্টে বাইবেলৰ পাত লুটিয়ায় আৰু ঠিবাং কৰে যে মানুহক শক্তি লাগে হিতকাৰী কৰ্মৰ কাৰণে। তেওঁৰ মনত এনেধৰণৰ বিভিন্ন ভাবৰ সংঘাত চলি থাকোঁতেই মেফিষ্টোফিলিছে নিজ ৰূপ খৰি কথা-বতৰা আবস্ত কৰে। তেওঁৰ যুক্তি ফাউষ্টৰ গাত নালাগে।

দ্বিতীয়বেলি যেতিয়া মেফিষ্টোফিলিছ উপস্থিত হ'ল তেতিয়া ফাউষ্ট অলপ নবম। ফাউষ্টে দেখিছে যে যদিও তেওঁৰ চিন্তা আৰু শ্ৰম সং, স্বৰ্গীয়, তথাপি তাৰ পৰা ফল একো পোৱা নাই। এই জগতৰ জীৱনেই তেওঁক সবহকৈ কোঁতুহলী কৰিছে। মেফিষ্টোফিলিছে চহনি দেখুৱায় যে তেওঁৰ সহায়ত ফাউষ্টে পৰম শান্তিৰে ইন্দ্রিয় সুখ উপভোগ কৰিব পাৰে। ফাউষ্টে কয় যে আবামৰ লোভ নাইবা মেফিষ্টোফিলিছৰ স্বত্ববাদে তেওঁক বিচলিত নকৰে। তেওঁ কিন্তু ইতিমধ্যে আন মানুহে সচবাচৰ যিবিলাক বস্তু লৈ থাকে সেই-বিলাকো বিসৰ্জন দিছে। তেওঁ ৰাজী বাখে যে যদিহে কিবা অভিজ্ঞতাৰ মোহে তেওঁক জালত পেলাব পাৰে তেতিয়াহে তেওঁ জীৱনৰ পৰা মেলানি লৈ মেফিষ্টোফিলিছৰ বশ হ'ব।

দুবেলি চেষ্টা কৰিও সাধাৰণ সম্ভোগৰ প্ৰলোভনেৰে মেফিষ্টোফিলিছে ফাউষ্টক হাত কৰিব পৰা নাই। মেফিষ্টোফিলিছে এতিয়া আগ বঢ়ালে নাবীৰ প্ৰেম। ইন্দ্ৰজালৰ সহায়ত ফাউষ্টক নবৰ্ষোবন দিয়া হ'ল। তাৰ পাচত দেখুওৱা হ'ল গ্ৰেটসেন নামৰ আজলী গাভৰু এগৰাকী। মধ্যবিত্ত পৰিয়ালৰ সবল পৰিবেশত তাইক দেখি ফাউষ্টৰ ভাব হ'ল এই নিষ্পাপ ছোৱালীৰ অনিষ্ট সাধিব নোৱাৰি। মেফিষ্টোফিলিছে চোবাংকৈ তাইক বহুমূলীয়া অলংকাৰ দি আহে, তাই ভাবে এইয়া ফাউষ্টৰ উপহাৰ। তাই ফাউষ্টক হিয়া উবুৰিয়াই দিয়ে আৰু ফাউষ্টেও তাৰ সহাবি জনায়। গ্ৰেটসেনৰ ভায়েকে বুজায়

তাইব পস্থা সং নহয়, সমাজত তাইব কলঙ্ক বিয়গিছে। তাই বেজ্জারত ভাগিপবে আৰু উপায় নাপাই ফাউষ্টে তাইব ককায়েকক হত্যা কৰে। গ্ৰেটসেনে তাইব পাপব বোজা এতিয়া আৰু সবহকৈ অনুভব কৰিলে। মেফিষ্টোফিলিছে ফাউষ্টক আৰু সবহকৈ সন্তোষব স্নয়োগ দিয়ে। কিন্তু সবল গ্ৰেটসেনব চিন্তাই ফাউষ্টব মন নিশ্চল আৰু মহীয়ান কৰে, তেওঁ চয়তানব প্ৰভাৱব পৰা হাত সাৰে। মেফিষ্টোফিলিছে ভাবিছিল যে ফাউষ্টে সন্তোষ-সুখব ক্ষণটো মুগমীয়া কবি বাখিবলৈ হেঁপাহ দেখুৱাব; আনহাতে ফাউষ্টে উপলব্ধি কৰিলে মানবব প্ৰেম স্থায়ী কবিব পাবিলেও তাত তেওঁব হেঁপাহ পূৰ্ব নহয়। গ্ৰেটসেনব যাতনা দেখি তেওঁব অনুশোচনা ওপজে। তাই তাইব ওপজা শিশুটি হত্যা কৰিলে আৰু ফাউষ্টব অনুকম্পায়ো তাইক কষ্ট আৰু মৃত্যুব মুখব পৰা উদ্ধাৰ কবিব নোৱাবিলে। (তাইব মৃত্যুব লগে লগে নাটকখনব প্ৰথমভাগ শেষ হয়। এই প্ৰেম আখ্যানটো মাৰ্লেৰ নাটকত নাই।)

মেফিষ্টোফিলিছে ফাউষ্টক সম্ৰাটব ৰাজসভাত উপস্থিত কৰে। সম্ৰাটে পৃথিৱীত ইমান দিনে ওপজা পুৰুষ আৰু নাৰীৰ আটাইতকৈ ৰূপহ ছগবাকী দৰ্শন কবিবলৈ হেঁপাহ কৰে। ফাউষ্টে ট্ৰয়ব ৰাজকুমাৰ পেৰিছ আৰু গ্ৰীচব ৰাজকুমাৰী হেলেনক উপস্থিত কৰে। হেলেনব মূৰ্ত্তি দেখি ফাউষ্ট ইমান বিমোহিত হয় যে তেওঁব সংজ্ঞা লোপ পায়। মেফিষ্টোফিলিছে তেওঁক তেওঁব ঘৰলৈ লৈ যায়। হেলেনে সূচোৱা আদৰ্শ সৌন্দৰ্য্যব প্ৰতি ফাউষ্ট ইমান আগ্ৰহাৰিত কিয় মেফিষ্টোফিলিছে উপলব্ধি কবিব নোৱাবে।

ফাউষ্টে ভাগ্নাবব সহায়ত হমাঙ্কুলাছ নামে শৰীৰবিহীন পাণ্ডিত্য-সম্ভা (বিজ্ঞাব দেও) এটি সৃষ্টি কৰে। হমাঙ্কুলাছে ফাউষ্টব মনত কি ক্ৰিয়া চল সকলো গম পায়। মেফিষ্টোফিলিছ, ফাউষ্ট, হমাঙ্কুলাছ তিনিও গ্ৰীচদেশলৈ যায়। গ্ৰীচত পুৰণি মাৰ্বলব মূৰ্ত্তি-বিলাকব পৰা হমাঙ্কুলাছে এটি মূৰ্ত্তিলৈ ৰূপ পৰিগ্ৰহণ কৰে।

মেফিষ্টোফিলিছৰ সহায়ত ফাউষ্টেও সজীৱ হেলেন এগবাকী লাভ কৰে। চয়তানে ভাবে এইবেলি হেলেনৰ সৌন্দৰ্য্যত ফাউষ্ট বন্দী হ'ল। কিন্তু আন আন অভিজ্ঞতাৰ দৰে ক্ষন্তেকীয়া সৌন্দৰ্য্যৰ মোহেও ফাউষ্টক সবহ সময় ধৰি ৰাখিব নোৱাৰে।

শেহত নিজৰ সম্বন্ধে উপলব্ধি এটি লৈ ফাউষ্ট স্বদেশলৈ ওভতে। আদিত্তে অনুভব কৰাৰ দৰে তেওঁ বুজি মানবৰ শক্তি লোক-হিতকাৰী কৰ্ম্মতহে নিয়োজিত হব লাগে। যি ঐশ্বৰ্য্যক শক্তি তেওঁ আয়ত্ত কৰি লৈছিল সেই সকলোবোৰ বিসৰ্জন দি তেওঁ প্ৰকৃতিৰ সমুখত অকলশৰে থিয় হ'ল। ডাঙৰ পিতনি এডোখৰ যোগাৰ কৰি অশেষ যত্নেৰে সেইডোখৰ অলেখ লোকৰ কাৰণে বাসোপযোগী কৰি তুলিলে।

বহুবোৰ বাগবিবলৈ ধৰিলে। আলৰ আৰু দৃষ্টিশক্তিবিহীন ফাউষ্টে অনুভৱ কৰিলে যে তেওঁ প্ৰকাণ্ড এডোখৰ মাটি বাইজক দিলে আৰু তাত এতিয়া মানুহে আৱশ্যকীয় কাম-কাজ কৰি শাস্তিৰে খাই-বৈ আছে। এই সংকাৰ্য্য কৰি বাইজৰ লগৰ এজন হিচাবে তেওঁ অনুভৱ কৰিলে যে এতিয়াহে তেওঁ প্ৰকৃত স্বাধীনতাৰ সোৱাদ পালে। যি-ক্ষণত তেওঁ নিজৰ কৰ্ম্মৰ সাৰ্থকতা বুজি পালে তেতিয়াই তেওঁ সেই মধুৰ ক্ষণটো যুগমীয়া হওক বুলি কামনা প্ৰকাশ কৰিলে। তেওঁ এতিয়া আগৰ দৰে নিজৰ স্বাৰ্থ পূৰ কৰি ফুৰা অহংকেন্দ্ৰী ফাউষ্ট নহয়, সমাজৰ উৰ্মেহতীয়া কৰ্ম্মময় জীৱনৰ অংশীদাৰ ফাউষ্টহে।

জীৱনৰ সাৰ্থকতা তেওঁ এতিয়া পালে, কিন্তু যেতিয়া তেওঁ সেই মধুৰ ক্ষণটো যুগমীয়া হওক—

বৈ যোৱাচোন, ইমান ৰূপহ তুমি।

মোৰ ঐহিক দিনবোৰৰ চিন যাতে

কালৰ লগত বতাহ হৈ নাযায় উবি।

—এইবুলি কলে, তেতিয়াই তেওঁৰ মৃত্যু হ'ল। পূৰ্বৰ বন্দবস্তমতে তেওঁৰ আত্মা মেফিষ্টোফিলিছে দাবী কৰিলে, কিন্তু আনহাতে

মেফিষ্টোফিলিছে বাজীত হাবিল। ফাউষ্টে জীৱনত অলেখ ভুল কৰিব পাৰে, কিন্তু সং আৰু অশাস্ত্ৰৰ পৰাতো তেওঁ চ্যুত নহল।

নিজৰ পৰাজয় গমি চাই মেফিষ্টোফিলিছে ফাউষ্টৰ আত্মা যাতে ভগবানৰ কাষ নাপায় তাৰ কাৰণে যত্ন কৰিলে, কিন্তু ফাউষ্টক তাৰিবলৈ দেৱদূতসকল উপস্থিত হ'ল। দেৱদূতসকলে তেওঁক লৈ গ'ল কৰ্মময় সৃষ্টিৰে ভবা এখন স্বৰ্গলৈ, আৰু লৈ যাবৰ সময়ত তেওঁলোকে গালে—

যি কৰ্ম কৰে অশ্রান্তভাবে তেওঁৰে উদ্ধাৰ সাধোঁ আৰ্মি।

'ফাউষ্ট' নাটকত অনুপম গীতি-কবিতা কেতবোৰ সোমাই আছে, বিশেষকৈ যঁতৰৰ কাষত বহি গ্ৰেটসেনে যি এটি গীত গায় সি এনে স্বাভাৱিক আৰু সহজ লয়ৰ যে তাৰ বিজনি পাবলৈ টান। নাটকখনৰ গুৰিতে ফাউষ্টে যি এটি স্বৰ্গভোক্ত্ৰিবে সমাজৰ হিতসাধনত পাৰ্থিব জ্ঞান-বিজ্ঞান কিমান নিষ্ফল, কিয় মানুহৰ অন্তৰত নিহিত থকা প্ৰাণস্পন্দন মন্বৰ হৈ আহি যুত্ৰুত পবিত্ৰ হয়, ইত্যাদি মনৰ খুহুৱনি প্ৰকাশ কৰিছে সি সকলো চিন্তাশীল লোকেৰে সমস্তা কেতবোৰ মুকলি কৰি দেখুৱায়। দ্বিতীয়তে চৰিত্ৰৰ ফালৰ পৰা প্ৰলোভনৰ জ্বালত পৰা আজলি গ্ৰেটসেনৰ আকৰ্ষণীয় ছবিৰ উপৰিও মেফিষ্টোফিলিছৰ চিত্ৰণতো মৌলিকতা দেখিবলৈ পোৱা যায়। ইংৰাজ নাট্যকাৰ মাৰ্লে'ৰ মেফিষ্টোফিলিছ আছিল এটি দেও, মাখোন চয়তান, তাত মানবীয় লক্ষণ নাছিল। গ্যটেৰ মেফিষ্টোফিলিছ অসতৰ প্ৰতীক হলেও মানবীয় লক্ষণেৰে সজীৱ। প্ৰণয়ৰ ঘাত-প্ৰতিঘাত, নানান গহীন ভাবৰ সমাবেশ; এটি মানব-হিতৈষী দৃষ্টিভঙ্গী, অনুপম কাব্যিক সৌন্দৰ্য্য—এই আটাইবিলাকে ফাউষ্ট নাটকক বিশ্ব-সাহিত্যত অতি সম্মানৰ স্থান এৰুখৰি দিছে। বহুতো পাঠকে নাটকখনৰ প্ৰথম খণ্ডত গ্ৰেটসেনৰ দুৰ্ভাগীয়া জীৱনৰ যি কৰণ পবিত্ৰি দেখে তাতে বেছি সোৱাদ পায়। কিতাপখনৰ চিন্তাত, ফাউষ্টৰ চৰিত্ৰত, গ্যটেৰ গোটেই জীৱনৰে ভাব-চিন্তা আৰু ভাটী

বয়সৰ পৰিপক্ক আৰু সংযত আদৰ্শ অনুভব কৰিব পাৰি। প্ৰথম খণ্ডৰ এঠাইত ফাউষ্টে বিবক্তিত মেফিষ্টোফিলিছক উক্তি কৰিছে এইদৰে—“হেবৌ দেও, মানব-সত্ত্বাৰ মহীয়ান প্ৰচেষ্টাবোৰৰ তত্ত্ব তই বা তোৰ লেখিয়াবোৰে কেতিয়াবা পাইছনে?” ফাউষ্টৰ চিন্তা আৰু কাৰ্য্য মানব-সত্ত্বাৰ এই মহীয়ান প্ৰচেষ্টাবোৰৰে প্ৰতীক। চুই-এজনে এনেকৈয়ো মন্তব্য কৰে যে ফাউষ্ট নাটকৰ বিজ্ঞানিত শ্বেক্‌ছপিয়াৰৰ নানান প্ৰশ্নেৰে ভৰি থকা গহীন নাটক হেমলেটো অসম্পূৰ্ণ আৰু পাতল যেন বোধ হয়।

(৮)

গ্যাটেৰ বাস্তৱসম্বন্ধে জ্ঞান যথেষ্ট, আৰু শাসনকাৰ্য্যৰ পৰা বিজ্ঞানৰ গবেষণালৈ সকলোতে আছিল তেওঁৰ মনোযোগ। দ্বিতীয়তে, অষ্টাদশ শতিকাৰ বিচাৰণৰ যুগত আপদাল পাই তেওঁৰ প্ৰকৃতিত বিশ্লেষণৰ মাত্ৰাও কম নাছিল। এনেস্থলতো গ্যাটেৰ আটাইতকৈ আকৰ্ষণীয় কবিতাৰ গুৰিত আছিল কল্পনা আৰু আবেগৰ প্ৰাচুৰ্য্য। চিন্তাশীল প্ৰকৃতিৰ হৈয়ো তেওঁৰ ব্যক্তিত্ব খেলিব দৰে বেছি আন্তৰিকতাবে ফুটি ওলাইছিল পণ্ডিত ফাউষ্টৰ স্বগতোক্তি আৰু আন বহুতো গীতি-কবিতাত। ব্লাড্‌জৰাৰ্থে যেনেকৈ সচবাচৰ দেখিবলৈ পোৱা জগতখনৰ পৰাই প্ৰকৃতি আৰু মানবজীৱন চুই থকা এক বহুস্তৰৰ সঁহাৰি লাভ কৰিছিল সেইদৰে গ্যাটেয়ো ব্যৱহাৰিক জগতৰ পৰা কল্পনাৰ সহায়ত এক বহুস্তৰীয় সৌন্দৰ্য্য আবিষ্কাৰ কৰিছিল। যেতিয়া আবেগৰ জৰিয়তে তেওঁ এই সৌন্দৰ্য্য অনুভৱ কৰিছিল তেতিয়া তেওঁ সেই অভিজ্ঞতা যুক্তিবোৰে ওপৰত ঠাই দিছিল। এই-ফালৰ পৰা তেওঁ বোমাষ্টিক যুগৰ কবি।

জাৰ্মান কবিতাৰ এটি বিশেষত্ব আছিল ইয়াৰ চহা জনগীতৰ লগত সম্বন্ধ। জনগীত, মালিতা আদিত যি এটি সাৰ্বজনীনতা অথচ পাতল সবসৰীয়া ঠাঁচ লক্ষ্য কৰা যায় সেই ঠাঁচ জাৰ্মান কবিতাতো

দেখা গৈছিল। গ্যটেৰ গীতি-কবিতাৰ জনগীতৰ লগত ওচৰ সম্বন্ধ। গ্যটেৰ আটাইতকৈ মনোমোহা গীতি-কবিতাৰ ঘাই প্ৰেৰণা নাবীৰ প্ৰেম, বিশেষকৈ ভাইমাৰৰ স্থাল'ট ফন ষ্টাইনৰ প্ৰেৰণা এই ক্ষেত্ৰত উল্লেখযোগ্য। স্থাল'টৰ প্ৰেৰণাত বচনা কৰা কবিতাত যি এটি গভীৰতা আৰু যি নিশ্চল প্ৰণয়ৰ জেউতি লক্ষ্য কৰিব পাৰি সি এই কবিতাক তাৰ আগেয়ে বচনা কৰা উত্তেজনাৰে তপত হৈ থকা কবিতাতকৈ সাহিত্যহিচাবে উন্নত স্থান দিয়ে। ইমাছনে মন্তব্য কৰিছিল যে যি কোনো প্ৰতিভাশালী বিদেশী লিখকৰ বচনাৰ সোৱাদ অনুবাদৰ জৰিয়তে পাব পাৰি। এই কথা সত্য নহয়, বিশেষকৈ কবিতাৰ যি সুকীয়া সৌন্দৰ্য আৰু ব্যঞ্জনা সি অনুবাদৰ চালনীৰে কদাচিতহে সবকি পৰে। তথাপি গ্যটেৰ এটি প্ৰেম-কবিতাৰ আভাস দিবলৈ চেষ্টা কৰিলোঁ—

লিনাৰ্লে

যদি মোৰ এই গীতকেইটি, চেনেহী
আকৌ তোমাৰ হাতলৈ যায়,
তুলি তুলি ল'বা বীণখনি, বহিবা
য'ত বন্ধুৱে তোমাক বৈ বৈ চায়।

বলিয়াৰ দৰে তাঁৰত তুলিবা বগনি,
কাগজ কেইখিলাত পবিবা হালি,
কিন্তু নাওবাবা—মাথোন সুৰ দিবা
যাতে ভাব হয় সেইয়া তোমাবে বুলি।

চোৱাচোন—আখববোৰ মোৰ মানত—
বগাৰ ওপৰত ক'লা—কেনে শেঁতা লাগে,
তোমাৰ গুঁঠৰ পৰা সি কিন্তু শিকলি মেলি
হিয়া একোখন বান্ধে, বা মোকোলাই দিয়ে।

মিগননৰ মুখত দিয়া গীত এটিত গ্যটেৰ ইটালিপ্রীতি বিতোপনকৈ
ফুটি ওলাইছে। এইটোতো জনগীতৰ আয়াসবিহীন ঠাঁচ—

চিনানে সেই দেশ—তাত ফুলিছে ববাব কুমুম,
ক'লীয়া পাতৰ আঁবত উজ্জলিছে সোণালী কমলা,
মুহু মলয়ে নীলা আকাশৰ পৰা লৈছে উশাহ,
থৰ হৈ আছে মাৰ্টল, ওখকৈ থিয় হৈছে ল'বেল ?
চিনানে ভালকৈ সেইখন ! আহা তাতেই, আহা তাতেই,
যেন তোমাৰ লগতে, বান্ধে, ময়ো বমগৈ !

চিনানে সেই ঘৰ, স্তম্ভৰ ওপৰত তাৰ চাল,
জ্বিলিকি থকা মণ্ডপ, খোঁটালি উষাৰ দৰে উজ্জল,
যত মৰ্ম্মৰ মূৰ্ত্তিয়ে থিয় দি মোক চাই বয় :
“হেৰ ছুৰ্ভগীয়া শিশু, সিহঁতে কি অৱস্থা কবিলে তোৰ ?”
চিনানে ভালকৈ সেইখন ? আহা তাতেই, আহা তাতেই,
যেন তোমাৰ লগতে, হে মোৰ বন্ধীয়া, মই বমগৈ !

চিনানে সেই শৃঙ্গ, ওপৰৰ মেঘেচকা গিবিসকট,
কুঁৱলী ভেদি তাত খচ্ছববিলাকে সতৰ্কে দিয়ে খোজ,
ফুলিবোৰত বাস কৰে প্ৰাচীন ড্ৰেগনৰ জাক,
পৰ্বত নামে গৰা হৈ, তাৰ ওপৰে বাগবে ঢল ?
চিনানে ভালকৈ সেইখন ? আহা তাতেই, আহা তাতেই,
সেই পথত, সেইয়া, হে মোৰ পিতৃ, আমি বমগৈ !

যঁতবৰ কাষত বহি বেজাব কবি থকা গ্ৰেটসেনৰ মুখত যি গীত
ওলায় তাৰ কথা ওপৰত উল্লেখ কৰি আহিছোঁ। এই অনুপম গীত
সূচাকৰকৈ অনুবাদ কৰা সম্ভৱ নহয় বুলি এক ইংৰাজী অনুবাদকে
মন্তব্য কৰিছে। দুটি ইংৰাজী ভাঙনি আৰু জাৰ্মান অভিধানৰ

সহায়ত গীতটোৰ প্ৰথম কলি অসমীয়ালৈ অনুবাদ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰোঁতে এইয়াহে ওলাল—

মনৰ শাস্তি মোৰ গ'ল,
হিয়া মোৰ গধুৰ হ'ল,
মই নেপাওঁ তাক,
আক নেপাওঁ কেতিয়াও।

মূল জাৰ্মানত আছে—

Meine Ruh' ist hin,
Mein Herz ist schwer,
Ich finde sie nimmer
Und nimmermehr

গ্যটেই মন্তব্য কৰিছিল বোলে যেতিয়া কিবা এডোখৰ অনুবাদ কৰিবলৈ অসম্ভৱ যেন লাগে তেতিয়াহে বিদেশী জাতি আৰু বিদেশী ভাষা সম্পৰ্কে ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰি। প্ৰত্যেক ভাষাৰ যে এটি সুকীয়া ঠাঁচ আছে এই বিষয়ে তেওঁ অজ্ঞ নাছিল।

বোমাষ্টিক যুগৰ আন কবিৰ দৰে গ্যটেবো প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি যথেষ্ট শ্ৰদ্ধা আছিল। বিজ্ঞানী আৰু কবি ছয়োহিচাবেই তেওঁ প্ৰকৃতিত সৌন্দৰ্য্য বিচাৰি পাইছিল। বিজ্ঞানৰ সত্যই কাব্যত কিদৰে গঢ় ল'ব পাৰে তাৰ চানেকি তেওঁৰ বচিত মেটাফোৰকোষে ডেৰ প্ৰয়োগ কৰিছে বা উদ্ভিদৰ ৰূপান্তৰ নামৰ কাব্যত পায়। এইখন বৰ্ণনামূলক হলেও তাত প্ৰেৰণাৰ অভাৱ নাই। এই কাব্যত যি বিবৰ্তনবাদৰ জ্বলিওনি লক্ষ্য কৰিব পাৰি সি সময়ত ডাৰউইন আৰু ৱালেছৰ হাতত পৰিপক্ব ৰূপ লয়।

গীতিকবিতাৰ পৰা বৰ্ণনামূলক আৰু চিন্তাপ্ৰধান কবিতালৈ, নাটকৰ পৰা উপন্যাসলৈ, চিঠিৰ পৰা সমালোচনা আৰু আন গল্প বচনালৈ, গ্যটেৰ সকলো সৃষ্টিতে সময়ৰ লগে লগে পৰিসৰ বাঢ়ি

যোৱা ব্যক্তিস্ব এটিব আভাস পায়। এইবিলাকব মাজত কোনো শৃঙ্খলাবদ্ধ ক্ৰম নাথাকিব পাৰে (তেনে ক্ৰম আনকি ফাউণ্ডেজ দেখা নাযায়), তথাপি সকলোতে ৰাগবি যোৱা সময়ৰ সঁহাৰি পায়। এটি বদনাম অৱশ্যে এঙ্গেলছ আদি চিন্তাশীল লোকে তেওঁক নিদিয়া নহয়—উদাৰপন্থী হৈয়ো ফৰাছী বিপ্লৱ আদি যুগান্তবকাৰী ঐতিহাসিক আন্দোলন তেওঁ আওকাণ কৰিছিল। আনহাতে, জাৰ্মানিপ্ৰেমিয়ে কব জাৰ্মানিব ৰাষ্ট্ৰহিচাবে থিয় হবব যি প্ৰচেষ্টা চলিছিল তাতে হাত উজান দিয়া নাছিল। দেশপ্ৰেম নাইবা জাতীয়তাৰ নামত ফৰাছী-বিদ্বেষ নাইবা কোনো বকমব বিদ্বেষকে তেওঁ প্ৰশ্ৰয় নিদিছিল। কিন্তু মুঠব ওপৰত, তেওঁব কৌতূহল যেনে অক্ষুবন্ত, কৰ্ম্মস্পৃহাও তেনে অপবিসমীম, আৰু সকলো অভিজ্ঞতা আৰু কাৰ্য্যৰ আঁবত আছিল ক্ৰমে পৰিসৰ বঢ়াই যোৱা এক উদাৰ ব্যক্তিস্ব। দেশ-বিদেশৰ সাহিত্যৰ মাজত যে এটি যোগসূত্ৰ আছে, এটি যে 'বিশ্ব-সাহিত্যৰ যুগ' আহব লাগিছে—এই তথ্য ইউৰোপত গ্যাটেয়ে পোনতে প্ৰচাৰ কৰে। মৃত্যুব চাৰি বছৰব আগতে তেওঁ একাৰমানক এদিন কৈছিল, "জাতীয় সাহিত্য এতিয়া নিবৰ্থক কথা। বিশ্ব-সাহিত্যৰ যুগ বেগাই আহিবলৈ ধৰিছে, আটাইয়ে তাৰ প্ৰগতিব কাৰণেহে যত্ন কৰিব লাগে।" সকলো দেশৰ সাহিত্যতকৈ অৱশ্যে পুৰণি গ্ৰীচৰ সাহিত্যই তেওঁৰ শ্ৰদ্ধা সবহকৈ আকৰ্ষণ কৰিছিল। সকলো পৰিবেশতে যি সং নাইবা সত্য তালৈকেহে যে শিল্পীৰ দৃষ্টি থাকিব লাগে, যি কবিয়ে 'ৰাজনৈতিক কবিতা' বচু তেওঁ কবিহিচাবে যে ধ্বংস পায়, আত্মাৰ স্বাধীনতা আৰু চিন্তাৰ ক্ষেত্ৰত সমদৃষ্টি যে আটাইতকৈ ডাঙৰ কথা, এনে ধাৰণা তেওঁ স্পষ্টকৈ দাঙি ধৰিছিল। আনকি যি সময়ত জাৰ্মানিব চিন্তা আৰু ৰাজনীতি পশ্চিম ইউৰোপব চিন্তা আৰু ৰাজনীতিৰ পৰা আঁতৰি আহিবলৈ ধৰিছিল সেই সময়তো তেওঁহে এটি সাৰ্বজনীন আদৰ্শৰ চানেকি উপস্থাপন কৰিবলৈ যত্ন কৰিছিল।

তেওঁ মন্তব্য কৰিছিল, "ব্যক্তি অপ্ৰকাশ (প্ৰকাশ কৰিব

নোৱাৰা): এই উক্তিৰাৰীত মই সংসাৰ এখন বিচাৰি পাওঁ।” এই ব্যক্তি অহংকেন্দ্ৰীৰ প্ৰতীক নহয়, জগতখন বুজিবলৈ নাইবা বিচাৰি পাবলৈ স্কুল হোৱা, অনুভব, চিন্তা আৰু কল্পনাবে সঞ্জীৱিত এপাট অস্ত্ৰহে। নিজক বিচাৰি পাইছিল কাৰণে উপনিষদৰ ‘আত্মানং বিদ্ধি’ আৰু পুৰণি গ্ৰীক দৰ্শনৰ ‘নিজক জানিবা’ নীতি তেওঁ আনক আগ বঢ়াব পাৰিছিল। “মানুহে সাধিব পৰা আটাইতকৈ উচ্চ কৰ্ম হ’ল নিজৰ অনুভব আৰু চিন্তাসম্পৰ্কে সম্পূৰ্ণ জ্ঞান আয়ত্ত কৰিব পৰাটো, কিয়নো ইয়াৰ সহায়ত তেওঁ আনবো অস্তৰ ঘনিষ্ঠ-ভাবে জানিবলৈ সমৰ্থ হয়। কেতবিলক লোক স্বাভাৱিকতে এই শক্তি লৈ জন্মগ্ৰহণ কৰে আৰু অভিজ্ঞতাৰ সহায়ত কৰ্ষণ কৰি ইয়াক ব্যৱহাৰিক জগতত প্ৰয়োগ কৰে। এই শক্তিয়ে যি সামৰ্থ্য দিয়ে তাৰ সহায়ত সংসাৰ আৰু সংসাৰৰ সুযোগবিলাকৰ পৰা এওঁলোক সবহকৈ লাভবান হয়। আনহাতে কবিও এই শক্তি লৈয়ে ওপজে, মাথোন তেওঁ ইয়াৰ কৰ্ষণ সাংসাৰিক লাভৰ কাৰণে নকৰে, কৰে এক উচ্চ আধ্যাত্মিক আৰু জাগতিক উদ্দেশ্যত। শ্বেকছপিয়াৰক যদি আমি কবিসকলৰ মাজত এজন মহান এইবুলি কওঁ, তাৰ অৰ্থ হ’ল যে তেওঁ সংসাৰখন যিমান যথার্থভাবে প্ৰত্যক্ষ কৰিছে সেইদৰে নিচেই কমসংখ্যকেহে কবিৰ পাৰিছে, আৰু সেই নিচেই কমসংখ্যকে সংসাৰসম্পৰ্কে তেওঁলোকৰ যি আভ্যন্তৰিক ধ্যান আৰু চেতনা অভিব্যক্ত কৰিছে তাৰ অৰ্থ আৰু চেতনাত তেওঁৰ সমান গভীৰ অন্তৰ্দৃষ্টি দেখুৱাব পৰা নাই।” এই আত্মজ্ঞানে তেওঁক আত্মসংযমৰ সাৰ্থকতাও শিকাইছিল। এই কাৰণেই ভাটী বয়সত তেওঁ মন্তব্য কৰিছিল এইদৰে—“তোমাৰ দেহলাউ হাতৰ পৰা পিচলি গ’ল আৰু তুমি তাকেই বিনাই থাকা—এইদৰে তোমাৰ উৎকৰ্ষ অসম্ভৱ; জীৱনৰ খোজৰ সৈতে খোজ মিলোৱা আৰু সময়ে সময়ে নিজক পৰীক্ষা কৰি চোৱা, জীয়াই আছানে মৰিছা, তেতিয়াহে তাৰ চিন ওলাব।” “কাৰ্য্যৰ জৰিয়তেহে আমি শিকোঁ, চিন্তাৰ জৰিয়তে নহয়”,

নাইবা "দিনব কাম দিনে কবি যোৱা," আদি উক্তিত গ্যটেব উপলব্ধি কেতবোব সঞ্চিত হৈ আছে।

গ্যটেব জীৱন-দৰ্শনব প্ৰভাৱ ইংৰাজ লিখক কাৰ্লাইলব ছাৰ্টাৰ বিছাৰ্টাছ আদি কিতাপত লক্ষ্য কৰিব পাৰি। এই দৰ্শনব ভাৰতীয় কৰ্মযোগব লগত সাদৃশ্য থকা যেন লাগে। গ্যটেই অনুবাদব জৰিয়তে শকুন্তলা নাটকব সোৱাদ পাই অতি তৃপ্তি লাভ কৰিছিল। শকুন্তলাব প্ৰস্তাৱনাৰ আৰ্হি গ্যটেই কাউষ্টব আবন্তনিত্তে থকা বঙ্গমঞ্চসম্পৰ্কীয় উক্তিত অনুকৰণ কৰিছে। সেই সময়ত ইউৰোপত ভাৰতীয় সাহিত্যব সমাদৰ বাঢ়িছিল। গ্যটেব চিন্তাত ভাৰতীয় দৰ্শনব আঁচ পৰিব পাৰে।